

Всички пътища водят към Рим (конференция на Европейската асоциация на археолозите)

Петър Първанов ^a

^a Секция за средновековна археология, Национален археологически институт с музей, Българска академия на науките, София 1000, ул. Съборна 2; petar.parvanov@abv.bg

---

All roads lead to Rome (Annual Meeting of the European Association of Archaeologists)

Petar Parvanov ^a

^a Department of Medieval Archaeology, National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences, 2 Saborna Str, 1000 Sofia, Bulgaria; petar.parvanov@abv.bg

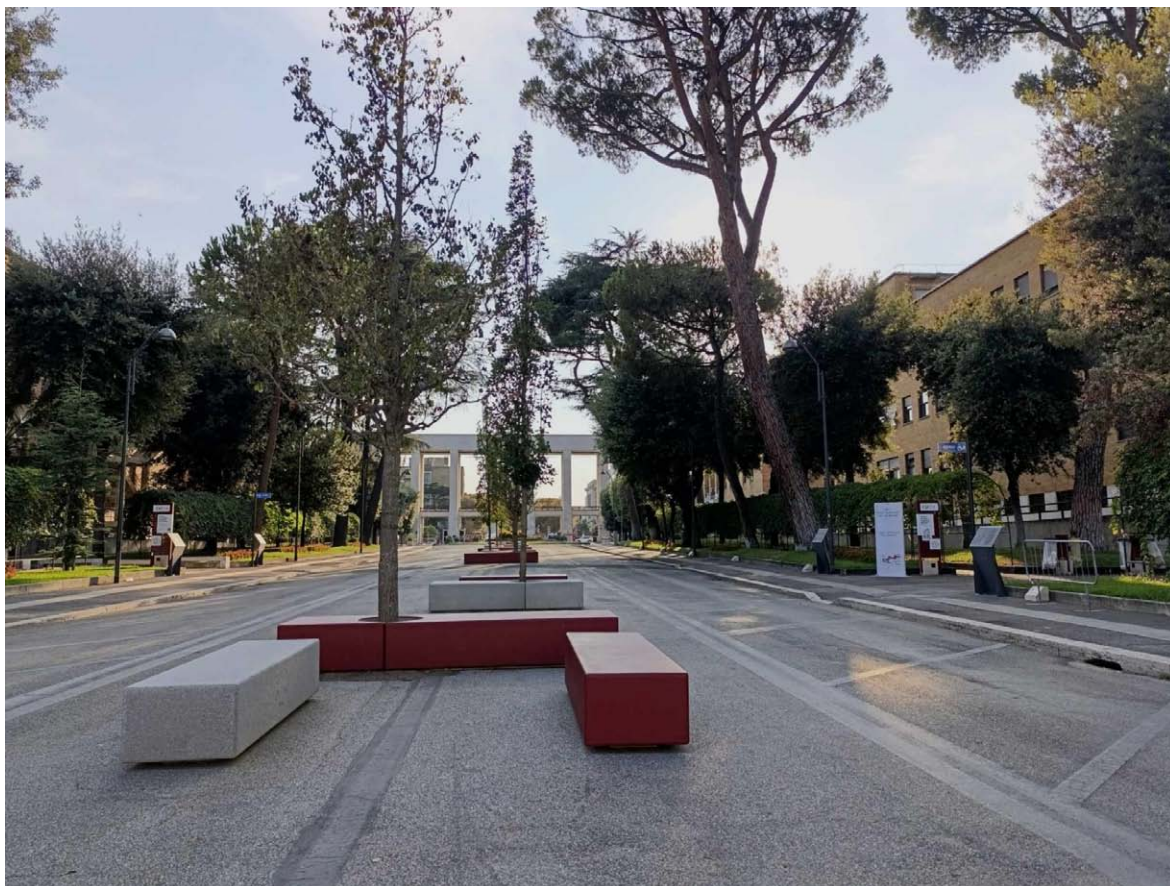

Между 28.08 и 31.08.2024 в Рим се проведе юбилейната 30-та годишна конференция на Европейската асоциация на археолозите (ЕАА). За три десетилетия, този научен форум се е превърнал в едно от най-значимите събития в академичния календар за нашата дисциплина. Мащабът на ЕАА е видим най-добре от факта, че под различна форма в събитието участваха над 3000 археолози от целия свят, а броят на делегатите расте с всяка година. През 2024 г. домакините във Вечния град от университета Ла Сапиенца, бяха подготвили оптималната среда за разнообразни научни заседания и за социални събития, стимулиращи неформален обмен между стари познания и нови съмишленици в археологията (обр. 1).

Действително богатството на подобни форуми се състои най-вече във възможността да сверим часовниците си спрямо настоящите дебати, методи и тенденции в проучванията на миналото и културното наследство. Естествено това включва и разширяването на мрежата от контакти и поощряването на международното сътрудничество (обр. 2). В това отношение Рим предостави отлични възможности въпреки очаквано високите температури и рекордната посещаемост. Последната пролича най-ясно при очакването за откриващия прием, който тематично се състоя на Палатинския хълм, след като той бе затворен за туристи.

Невъзможно е да се обобщи детайлно подобно събитие, особено в едно кратко изложение. Затова само ще щриховам някои общи тенденции и наблюдения от моето участие, отчитайки и споделените впечатления от други български представители на конференцията.

Подобно мащабно хибридно събитие очаквано е съпроводено от серия проблеми, основно от техническо естество, но не смятам, че е необходимо да се фокусирам на това в момента. Като позитив мога да изтъкна, че специално направеното мобилно приложение се превърна в неизменен помощник в дните на конференцията и безспорно улесни участниците в сложната организация на форума.

Обр. 1. Кампусът на университета Ла Сapiенца по залез в последния ден на конференцията (снимка П. Първанов)

Fig. 1. The campus of La Sapienza University at sunset on the last day of the conference (photo P. Parvanov).

Всички сесии бяха подчинени на няколко големи теми, формално групирани от научния и организационния комитет. Традиционно някои от тях отразяват същността на археологията като изконно материалистически поглед към човешките общества, фокусирайки се на конкретни артефакти, екофакти и обекти или пък на теоретични проблеми като социалната и физическата еволюция на вида ни, социополови отношения, пространствени и хронологически трансформации и т.н. Именно в тази насока бе и сесията *United Europe of Things*, която съорганизирах. Тя представяше предметяването на средновековните религиозни ландшафти чрез поклоннически значки и амулети например.

Бидейки в Рим, друг тематичен фокус за участниците беше изучаването на средиземноморския свят отвътре, особено чрез променящите се съотношения между център и периферия. Често археологическите проучвания в широкия ареал на Средиземноморието са най-успешният катализатор на нови теории или предоставят основите за настоящите ни разбирания за предмодерните епохи. Това вероятно ще продължи да е така и занапред заради богатството на археологическото наследство в региона и Броделовата взаимосвързаност на интерпретациите му. Тази перспектива обаче съвсем не означава препотвърждаване на европоцентризма. Също както и в Белфаст миналата година, сесиите на групата “*eea4am*”, занимаващи се с археологията на Американците, представляваше особен интерес за мен като участник.

Един от привлекателните аспекти на форуми като конференциите на ЕАА или Световният археологически конгрес е, че те са и политически ангажирани като имам предвид, че те

Обр. 2. Момент от партито на MERC (Общност за изследване на Средновековна Европа): изказване на Якуб Савички от управителния съвет (снимка П. Първанов)

Fig. 2. A moment from the party of MERC (Medieval Europe Research Community): Jakub Sawicki's speech (photo P. Parvanov)

не просто признават, но и открито отстояват мястото на археологията в обществото и се опитват да зададат осъзната насока за развитие за нашата професия. Това има няколко практически измерения. По-очевидното от тях включва темите на публичната археология, а именно проблемите на управлението на културното наследство, сензационализъм и медии, образователни инициативи и други. Макар вижданията как трябва да се подхожда по тези въпроси да се различават драстично дори в рамките само на българската археология, единственият грешен подход би бил да negliжираме този диалог, който така или иначе вече се случва около нас.

Още по-важно е, че подобен критичен дискурс далеч не изключва и стриктно археологическия анализ. Като отличен пример в това отношение бих посочил две сесии, в които участвах и които се фокусираха върху културното наследство на военните конфликти и проучванията на масови гробове от праисторията до съвременното. Нарастващият брой на подобни изследвания върху близкото минало (като Гражданската война в Испания например) размиват все повече границите между теренната археология, документалната история и колективната памет. В тази насока се опитах да представя процесите и археологическия потенциал на няколко 'lieux de mémoire' от времето на османското завоевание на Балканите при Варна, Никопол, Марица и Косово поле (обр. 3).

Другото проявление на тази тенденция в тематиката на ЕАА се отнася до това как съвременното състояние на обществото ни се отразява на нашите методи на проучване и интерпретации. Безспорно двете най-големи предизвикателства пред човешката мисъл в момента са

Обр. 3. Представяне на културното наследство, свързано с османското завоевание на Балканите (снимка Б. Бейли)

Fig. 3. Presentation about the conflict heritage from the period of the Ottoman conquest (photo B. Baillie)

колонизацията на реалността от виртуалния свят и климатичните промени. Те предопределят подчертания интерес към темите за интердисциплинарността в дигитална среда и археологическото изследване на кризите в околната среда и военните конфликти. В този смисъл дисциплината трябва да се опита да ситуира тези теми в контекста на човешкото развитие като цяло.

Едно изключително позитивно наблюдение, което искам да споделя тук, е голямото българско участие в конференцията на ЕАА през тази година. Участвам на този форум почти неизменно от 2016 г. и никога не съм виждал толкова много българи в програмата. Това може само да ме радва. Ако се опитам да изброя всички, вероятно ще изпусна някого и затова ще пропусна. Само ще отбележа, че българските участници представяха различни институции (например БАН, СУ, НХГ и ВТУ) и представляваха микс от утвърдени и млади учени.

Въпреки очакваната пъстрота на презентациите от български учени, особено масово участие имаха специалистите, занимаващи се с праистория и османския период по нашите земи. Активизирането на интереса към османския период е тенденция, която може да се отбележи не само в рамките на тази конференция, а като цяло и в средновековната българска археология. Представените на конференцията презентации бяха фокусирани върху различни типове обекти (селищни системи, некрополи, военни ландшафти), с разнообразни материали (вкл. и стъкло), което създава очакването за една много по-пълна археологическа характеристика на този период в бъдеще. Извън османската тематика значими акценти бяха поставени върху някои археологически материали (кремъчни суровини, керамика), праисторическите ровове, културното наследство на Дунавския лимес и др.

Макар това участие да представя една положителна тенденция за българската археология, то навежда на размисли за разпознаваемостта и приноса ни към науката на европейско равнище. Надявам се значимият и смислен български принос към този форум да не остане изолирано явление. Поради различни индивидуални или системни причини, българската археология често се самоизолира от европейската, макар че проблемите и подходите ни в практиката са идентични.

Това е особено валидно на регионално равнище. Следващите две конференции на ЕАА

ще се проведат съответно в Белград и Атина. Малко по-назад във времето домакини са били Будапеща (2022), Истанбул (2014), Задар (2007), Солун (2002) и т.н. Както активизирането на сръбските колеги демонстрира, целенасочените усилия в тази посока не просто поставят местните култури в центъра на вниманието дори и за кратко, но и генерират прогрес в идеите и обмена на информация. Науката или поне добрата наука е винаги колективно и дългосрочно усилие. В това отношение културната и географската близост на форума в Белград догодина ще е чудесен шанс и за българската археология и бих насърчил българската колегия да представи достиженията си там.